

סימן שכ – דיני סחיטה בשבת

איסור "סוחט" – המשנ"ב כאן (סק"א) כותב שזה מצד "מפרק" שהוא תולדה של "דש", וכמו שפירש רש"י (שבת קמג, ב): "אין סוחטין את הפירות - דהוה ליה מפרק, תולדה דדישה". וכ"ה במשנ"ב (משנב שכח, קיא) לגבי חלב אשה מדדיה, וכ"ה במשנ"ב (שה, עא ושעה"צ שם אות סה) לגבי חלב בהמה¹. וכן מצינו לגבי סחיטה מבגדים שנחלקו הראשונים² האם יש איסור סחיטה מצד מפרק מאחר שזה הולך לאיבוד.

פירוק תמרים מחיבורם – בגמ' (שבת עג, ב) אמרו: "אמר רב פפא, האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי, חייב שתיים אחת, משום תולש ואחת משום מפרק". ופירש רש"י: "מפרק תולדה דדש, שמפרק תבואה משבליה כו', ואף זה מפרק התמרים מן המכבדות". והתוס' כותבים: "שיש על התמרים קליפה העליונה, וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים, והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולת".

הסרת ענבים מהאשכול – ומעתה צ"ב איך מותר להסיר ענבים מהאשכול, וראה באגלי טל (דש סוס"ק יא) שכותב: "כיון שדרך לעשותו בשעת אכילה, לא חשיב דש". והיסוד הוא שמלאכת "דש" הוא רק דבר שהדרך לעשותו בחוץ, שאז זה נראה כגמר מלאכתו.

לקלף קליפה – המשנ"ב (שיט, כב) כותב: "לפרק הדגן מתוך השבלים אף על ידי שינוי אסור, אף שדעתו לאכול לאלתר מפני שנראה כדש, אבל כשנתפרק הדגן מן השבלים מערב שבת מותר לקלפו לכו"ע, דאין זה בכלל מפרק כלל, ואפילו לקלף הרבה מותר כדאיתא בגמרא, וכל זה כשדעתו לאכול לאלתר" (ומקור הדברים בתוס' בביצה יג, ב ד"ה ואם). וראה בשבה"ל (א, פא) לגבי הסרת קליפת בוטנים.

איסור 'מפרק' בסחיטת פירות רק כאשר יש לזה שם משקה – הנה לגבי סחיטת פירות אנו מוצאים שיש הבדלים בין סוגי הפירות [ורק פרי שעומד למשקה יש עליו חיוב סוחט], וכן מצינו שיש היתר אם סוחטו לתוך מאכל. ולכאורה חילוקי הדינים הללו צ"ב, שהרי סו"ס הוא סחטו ומפרקו. והנה באמת בפשטות זה ברור שלגבי סוחט בגדים לא יהיה חילוק בין סוגי המשקין אשר בלועים בתוך הבגד, וכן לא יהיה חילוק להיתר אם סוחט לתוך אוכל, כי סו"ס הרי הוא מפרק את המשקה מתוך הבגד, ורק בסוחט פירות יש חילוק³, והטעם כי כל שאין על זה שם משקה, הרי זה נידון כאילו חותך את הפרי לשנים, וכפי שכותב המשנ"ב (סק"ז): "משום דעומדין לאכילה וליכא דבעי להו למשקין אין שם משקה על היוצא מהן והוי כמפריד אוכל מאוכל". ולכן רק כאשר זה עומד למשקה, אז קחזינן משקה שעומד בתוך הפרי והוא מפרקו ממנו. וזה גם הטעם אם סחטו לתוך אוכל, וכפי שכותב המשנ"ב (ס"ק יז): "כי השם מפרק בזיתים וענבים אינו כי אם בשצריך לסחיטת הפרי למשקה, שאז חשוב פריקה שמפרק המשקה מן האוכל, משא"כ בזה אין זה דרך פריקתו דהוי כמפריד אוכל מאוכל". (והטעם שיש היתר בחלב בהמה לחלוב לתוך אוכל, התשובה היא רק ביו"ט ומצד שהבהמה עצמה ראויה לשחיטה ואכילה, ולכן הו"ל כאוכל מתוך אוכל).

הטעם שאין בורר – יש להעיר, מדוע כל סוחט פירות וכדומה לא יאסר מטעם "בורר". וראה במג"א (שיט, טז) שכותב כי הכל נחשב כמין אחד. והרחיב בזה בשביתת השבת (פתיחה למלאכת דש) ומבאר ש"בבורר" יש ב' מינים נפרדים כל אחד בפני עצמו אלא שמעורבים יחד, ולכן שם יש היתר "לאלתר" שאז הוא אוכל ולא בא להפרידם. אבל "דש" זה בעצם גוף אחד, אלא שמתקנו ומכשירו שמוציאו מהכח אל הפועל, ולכן חייב גם לאלתר כמו בקוצר. ומאחר שזה בעצם גוף אחד לכן זה נידון כמו מחתך חתיכת אוכל לשנים, אא"כ יש על זה שם משקה שאז יש כאן מלאכה שמביאו אל תכליתו – ולכן מדאורייתא יש חיוב רק בזתים וענבים שנבראו לזה דהיינו יין ושמן (ראה מש"כ בזה להלן סעיף א בהערה שיש להם שם תירוש ויצהר), שאז הם עומדים ליסחט ועל כן קחזינן שיש שם דבר שאגור ואצור בתוכו.

ועד"ז כותב התור"י (שבת קמה, א) לבאר מהו יסוד ההיתר לסחוט לתוך אוכל, וז"ל: "סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה, אי קשיא נהי דאוכל הוי, מ"מ הרי מפרק אוכל מתוך פסולת, ומאי שנא מדש חטים שמפרק אותם מתוך השבולת. תשובה, כל הענבים כמות שהן חזי לאכילה ואין בהן פסולת, הילכך אע"ג דסחיט להו ומפיק מנייהו פסולת, כיון דההיא משקה אוכלא הוי, הו"ל כאוכלא דאפרית כאדם הפורס את ככרו, אבל ודאי כי בעי להו למשקה אין כל הענבים ראויות לשתיה, הילכך הוה תולדה דדש שאין כל השבלים ראויות לאכילה".

סעיף א

¹ והנה בחולב יש חיסרון ע"פ המבואר בגמ' (שבת עג, א) שאין מפרק אלא בגידולי קרקע, [ולדעת הרמב"ם ניהא דס"ל שזה בא לאפוקי רק דגים אבל בע"ח נחשבים לענין זה גידולי קרקע, ולכן כותב שגם חובל חייב משום מפרק]. ועיין בתוס' (שבת עג, ב ד"ה מפרק) ובמנח"ח (לב, ג).

² ראה בתוס' בכתובות (ו, א) שהבינו שיש בזה מפרק אלא שזה נחשב מלאכה שאצל"ג, אך דעת הרמב"ן והר"ן (סו"פ יד) שאין "מפרק" כשהו הולך לאיבוד, וזה אסור רק מדרבנן במקום שהדרך לסחטן. וראה במשנ"ב (שב, נח; של, לב). וראה בקה"י (סי' מט) שדן אם יסוד מלאכת "מפרק" זה ההפרדה או הוצאתו ממקום כינוסו, ודן נפק"מ אם יועיל מצד מלאכה שאצל"ג, כשיש תיקון במה שנשאר. וראה גם מש"כ לעיל (סי' שטז) לגבי "חובל" בשם המשאת משה (סי' ל).

³ אך הגרא"מ שליט"א הראה לדברי הריטב"א (שבת קמג, ב) שכותב על "ובלבד שלא יספוג": "פירוש כדי שלא יבא לידי סחיטה דהויא איסורא דאורייתא ביין ובשמן לדברי הכל דהוה ליה מפרק שהיא תולדה דדש". הרי שגם בסחיטת בגדים יש הבדל בין יין ושמן לשאר משקין. אלא שלפי דבריו יהיה חידוש שאם יסחוט לתוך אוכל יהיה מותר, וזהו חידוש.

זיתים וענבים, אסור לסחטן (ע"ל סי' רנ"ב ס"ה); ואם יצאו מעצמן, אסורים אפילו לא היו עומדים אלא לאכילה. ותו, וזונו, וזונו, אסור לסחטן; ואם יצאו מעצמן, אם עומדים לאכילה, מותר; ואם עומדים למשקים, אסור. ושאר כל הפירות, מותר לסחטן. הגה: ובמקום שנהגו לסחוט איזה פירות לשתות מימיו מחמת צמא או תענוג, דינו כתותים ורמונים; אבל אם נהגו לסחוט לרפואה לבדו, אין לחוש (ב"י). וכל זה דוקא לסחוט אסור, אבל מותר למצוץ בפיו מן הענבים המשקה שבהן וכ"ש בשאר דברים (ב"י בשם ש"ל). ויש אוסרין למצוץ בפה מענבים וכיוצא בהם (הגה"מ פכ"א).

מדוע החיוב מדאורייתא רק בזתים וענבים – בסוגית הגמ' בשבת (קמה, א) אמרו: "דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד". והטעם פירש רש"י (שם): "דריכת זיתים וענבים הוא דהויא מלאכה, אבל שאר דריכות לאו אורחיהו בהכי ולא מלאכה ניהו". והר"ן (סא, א בדה"ר) כותב: "לפי שאינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד כו' אבל שאר פירות היוצא מהן לא חשיב משקה להתחייב עליו".

האם החיוב רק בז' משקים – והנה הפמ"ג (א"א סק"א) מעמיד בזה מחלוקת בין רש"י להר"ן: "ובטעמא דאין חייב כי אם זיתים וענבים, מרש"י (קמה, א ד"ה דבר תורה) ד"לאו אורחיהו בהכי", ומר"ן (שם ד"ה כבשין) גבי כבשים משמע דזיתים וענבים הוה משקה (משבעה משקים מכשירין פ"ו מ"ד) משא"כ מי פירות לאו משקין הוה, ואף דלאו אוכלין הוה (עיי' ה"ל טומאת אוכלין א, ד) מ"מ שם אוכלין עלייהו, המפרק אוכל מאוכל".

ונפק"מ שלפי הבנת הפמ"ג, אז לדעת הר"ן החיוב אינו רק בזתים וענבים, אלא בכל הז' משקין⁴. ולפי רש"י יש כאן איזה פטור בשאר משקין מצד שאי"ז אורחיה [וכנראה בדומה למש"כ בסימן שיח בבישול בחמה שפירש רש"י מצד שאין דרכו בכך].

אך האגלי טל (דש אות טז) חולק, ומבאר שכוונת רש"י דמשום דלאו אורחיה הוא לכן לאו משקה הוא.

והחזו"א (נה, ד) מרחיב בזה, ואלו דבריו: "נראה דלענין חיוב שבת אינו תלוי בדין משקין לענין טומאה והכשר, אלא כל שבני אדם נהנין מן המשקין כמו שהורגלו בתשמיש משקין כשמפריד את המשקה מן האוכל, חייל עלה שם מפרק, וכל משקה דלא חשיבי להו לטפל ולהוציאה מן האוכל, אלא אוכלין את האוכל והמשקה בתערובות, לא חייל על הפרדתן שם מלאכה כו' [ואע"ג דבגמ' מדמינן להו לשבת והכשר, היינו לענין משקה הבא לאוכל, וכן לענין סתמא דהתם חד טעמא הוא].

תפוזים – מסתבר ש"תפוזים" נידונים כזתים וענבים, וכמו בהלכות ברכות ושיביעית. (והנה לגבי הלכות ברכות כותב השעה"צ (רב, נד) שזה תלוי במחלוקת הרשב"א והרא"ש, בשאר פירות שדרכן לסחטן אם מברכים על זה בורא פרי העץ. והחזו"א (לג, ה) רוצה לומר שלכו"ע ברכתו העץ, וכן לגבי שיביעית נוטה לומר שם שיהיה מותר לסחוט).

פירות שאין דרך לסחטם – מותר לסחטם, וראה בשו"ע להלן (סעיף ו) שמתיר מטעם זה לסחוט לימון. וכותב המשנ"ב (סק"ח): "ודעת הב"ח שאסור לסחוט שום פרי אלא אם כונתו רק למתק הפרי אבל למימיו אסור, וכתב שכן המנהג. ועיי' בביה"ל שביארנו דמדינא אין להחמיר בזה אם לא במקום שנהגו להחמיר אין להקל, וכן דעת המג"א וכמה אחרונים, ואפילו במקום שנהגו להחמיר בשאר פירות היינו דוקא כשסוחטו לשם משקה, אבל כשסוחטו בקערה לטבל בו המאכל שרי דלא מקרי משקה בזה ובזיתים וענבים אסור אף באופן זה".

*

במקום שנהגים לסחוט מיני פירות – הרמ"א כותב: "ובמקום שנהגו לסחוט איזה פירות לשתות מימיו מחמת צמא או תענוג, דינו כתותים ורמונים, אבל אם נהגו לסחוט לרפואה לבדו אין לחוש". וכותב המשנ"ב (סק"ח): "משמע דבאותו מקום אסור ובשאר מקומות שרי, אך אם דרך להוליך המשקה של הפירות ממקום למקום אסור בכל העולם, וכל זה הוא לדעת הרמ"א. אבל המג"א האריך בענין זה ומסקנתו, דאם נודע לנו שבאיזה מקום נהגו לסחוט למשקה ואפילו הנהגים בזה הוא רק מקצת בני אדם מחמת שיש להם פירות הרבה ולא עיר שלמה, אסור מחמת זה לסחוט בכל מקום, וכן כתבו כמה אחרונים". ועל כן בזמנינו שסוחטים פירות לרוב, יש לאסור מסתמא ברוב ככל הפירות.

ומוסיף המשנ"ב (שם): "ועוד כתב המג"א, דדוקא בענין שאם היה לכל העולם פירות הרבה כאלו היו סוחטין אותם, אבל בלא"ה אמרינן דבטלה דעתם". וראה בביאור הלכה שכותב עלה: "והיינו אפילו בזה המקום גופא כו'. אכן עיקר דינא דהמג"א אינו ברור, דאפשר דלפי המסקנא דאחשביניהו תו לא צריכינן לכל זה כו'. ולבד כל זה, מדברי הרמב"ם שכתב דטעמא דתותים ורמונים הואיל ומקצת בני אדם סוחטים אותם כזיתים וענבים, משמע דמטעם זה בלחוד יש לאסור בכל מקום, והיינו כיון שהוא חשבן וסחטן לשם משקה, ועכ"פ בזה המקום שנהגו לסחוט בודאי אין להקל בכל גווי, וכן משמע מסתימת הרמ"א כנלע"ד".

*

מציצה בפיו – הרמ"א כותב: "וכל זה דוקא לסחוט אסור, אבל מותר למצוץ בפיו מן הענבים המשקה שבהן וכ"ש בשאר דברים. ויש אוסרין למצוץ בפה מענבים וכיוצא בהם". ומבאר המשנ"ב (סי"ק י"ב) שטעם המתירים הוא, מטעם שאין דרך סחיטה בפיו, ומאחר שאין דרך סחיטה כלל באופן זה – לא גזרו עלה גם מדרבנן, ודעת האוסרים שעכ"פ מדרבנן אסור כמו ביונק מן הבהמה שגם שם זה שינוי ואעפ"כ אסרו חכמים. ולמעשה המשנ"ב מסיק שבזיתים וענבים שסחיטתן מדאורייתא נכון להחמיר מלמצוץ אפילו בפיו, ובשאר דברים אין להחמיר.

⁴ באמת היה מקום לדון שכונת הר"ן דוקא לזתים וענבים, כי שאר פירות אין על המשקה בכלל שם פרי והרי זה "זיעה בעלמא", ורק זתים וענבים זה גזיה"כ או שהתורה חידשה שזה לא סתם "מיץ תפוזים" אלא דבר שעומד בפנ"ע ויש לו שם בפנ"ע "יין" ו"שמן", משא"כ שאר דברים גם אם יהיה עומד לכך, מ"מ אין לו שם בפנ"ע. וראה לשונו של הגינת ורדים (או"ח סי' יט) שכותב בתו"ד: "דלא דמי לשאר משקין היוצאין משאר פירות דהו כזיעה בעלמא, דמשקה דענבים חשיב שפיר משקה גמור כגופו של פרי". ועוד כותב שם: "דשני משקין הללו יין ושמן, אחשביניהו קרא כעיקרו של פרי דאמר קרא "ראשית דגנך תירושך ויצהרך", ולכמה מילי יש להם חשיבות גדול כעיקרו של פרי כו".

בתוך הפה ממש – המשני"ב (ס"ק יב) כותב: "ומסתברא דאפילו בזיתים וענבים, אין להחמיר רק כשהוא דרך לבד, דהיינו שמוצץ אותם ואינו משימם לתוך פיו, אבל אם משימם לתוך פיו ומוצץ המשקה ומשליך החרצנים לחוץ, לכו"ע דרך מאכל הוא".

ויש לציין מש"כ הבית יוסף בשם שיבולי הלקט (סי' צ) שאין טעם ההיתר רק מצד שינוי אלא שאין בזה מעשה "סוחט" כלל, ואלו דבריו: "ואין איסור סחיטה שייכא אלא בדבר שדרכו להיות משקה כגון זיתים וענבים דחשיב, אבל הכא מה חשיבות יש למשקה בתוך פיו, ואפילו אם יתכוין למצוץ המשקה ממנו בפיו אוכל הוא חשוב ובטלה דעתו אצל כל אדם". ומבואר שאין על זה שם משקה כל שאינו מעמידו בפני עצמו (ודו"ק אם זה טעם רק כאשר זה ממש בתוך פיו).

ובאמת מה שתינוקות יונקים משדי אמם – גם כאשר אי"ז פיקוח נפש, כותב האור שמח (פ"ח מהל' שבת) עפ"ד התוס' (שבת קמד, א ד"ה לא) דחולב בפי תינוק אוכל הוא, וא"כ ליכא חיוב חטאת בתינוק היונק מחלב האשה דהוי כחולב לאכול. (ויעו"ש שהקשה לפי מאי דסלקא דעתיה דרבא דחלב בפומא דתינוק משקה הוי, א"כ התינוק עביד מלאכת מפרק דחולב משקה, וא"כ איך מותר לספות לתינוק בידים, ולומר דלא שריא אלא משום דתינוק מסוכן הוא אצל חלב, זה דחוק).

ויש להדגיש, דהנה לגבי סחיטת פירות בתוך פיו, היה אפשר לבאר שאין על זה שם משקה וממילא זה נידון כסוחט לתוך אוכל שמותר, אבל מה שתינוק יונק משדי אמו שנותן הדין לאסור גם אם אין על זה שם משקה, הרי זה מוכיח שיש היתר באופן שהוא "אוכל" גם כאשר לא נצרך שיהיה על זה "שם משקה" ודו"ק.

*

גזירת משקין שזבו – משקין שזבו לבד גזרו חז"ל שלא ישתו מהם, גזירה שמא יסחוט. אבל יש חילוק בין סוגי הפירות – שבזיתים וענבים שרובן לסחיטה קיימא וניחא ליה במשקה שזב, אסור בכל גונו, ובשאר פירות אסור רק כאשר זה עומד למשקה, אבל אם זה עומד לאכילה מותר מאחר דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למגזר שמא יסחוט. ואם לא נתכוין בעת קבוצו לא לאכילה ולא למשקה רק סתמא, אסור דכעומדין למשקה דמי כל שלא קבצן לאכילה (משני"ב סק"ו). וגזירת משקין שזבו אסור לא רק לשתותם אלא זה גם מוקצה, וכפי שכותב בשו"ע הרב (שה, לב): "ובכלל גזרה זו הוא ג"כ החלב שנחלב בשבת שהוא ג"כ משקה הנולד בשבת, וכיון שאסור באכילה אסור ג"כ בטלטול, שמוקצה הוא כיון שאינו ראוי לבו ביום".

מיץ שזב מחיתוך סלט פירות – מותר מאחר שזה עומד לאכילה ולא דמי לזיתים וענבים שרובם עומדים לשתיה (ארח"ש ד, כח).

סעיף ב

זיתים וענבים שנתרסקו מע"ש, משקים היוצאים מהם מותרין; ואפי"א אם לא נתרסקו מע"ש, אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה, אף על פי שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית, מותר לשתותו בשבת, שכל יין היוצא מהענבים מתבטל ביין שבגיגית.

סעיף ג

חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות תמוד, מותר למשוך מהם ולשתותם; ואפי"א לא נתן מים, והיין מתמיצה זזב מאליו, מותר לשתותו.

סעיף ד

מותר לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה שיש בה תבשיל כדי לתקן האוכל, דהוה ליה משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי; אבל אם אין בה תבשיל אסור.

לתוך אוכל – מותר לסחוט לתוך אוכל, וכפי שכבר ביארנו בהקדמה לסימן זה שאם ההיתר כי אז זה נידון כחותר חתיכת אוכל לשני חלקים (משני"ב ס"ק יז). והנה שיטת רבינו חננאל (שו"ע סעיף ז) שאוסר לסחוט לתוך אוכל, אך רוב הפוסקים חולקים עליו, ולכך סתם השו"ע להקל מצד הדין, ומ"מ המחמיר תבא עליו ברכה כמש"כ בתשובת הרא"ש שהובא בבית יוסף. וראה בביה"ל (ס"ו ד"ה ולסחוט) מש"כ שב"לימון" הגם שאנו נוקטים שאסור לסחוט, מ"מ אין צריך לחוש בזה לחומרת הר"ח ע"ש.

כללי ההיתר בסוחט לתוך אוכל – הנה אם סוחט לתוך קערה ריקה – הרי זה איסור דאורייתא (ביה"ל ד"ה אסור). ואם סוחט לתוך קערה ריקה והמטרה שלו להכניסו לתוך אוכל הרי זה אסור – וכותב המשני"ב (ס"ק יח) שלדעת הדרישה זה איסור דאורייתא, ובשעה"צ (אות כג) מביא שדעת הרדב"ז והפמ"ג שזה רק איסור דרבנן.

והחזו"א (נה, ו) מצדד שזה מדאורייתא, ואלו דבריו: "ונראה דחולב לכלי ע"מ ליתן לתוך אוכל חייב וכמש"כ המשני"ב שם בשם הדרישה. והטעם, דבאמת משקה שבתוך האוכל נמי משקה הוא כדתנן ריש פרק ג' דטהרות דמשקה טופח על הגריסין טמא משום משקין, אלא כשבא לעולם לתוך האוכל דיינינן ליה כאוכל, ואע"ג דכל משקה אפשר לשמשו לצורך תיקון האוכל ואינו מתבטל שם משקה ממנו ע"י עירובו, מ"מ כשבא לעולם בתערובות [ואע"ג שבעודו באויר הוא בפני עצמו מ"מ כיון שסופו לנוח בתוך האוכל לא חייל עלי' שם משקה] לא דיינינן ליה כמשקה המתערב עם האוכל אלא כאוכל, אבל כשנח בכלי וסתמא כבר הוא משקה אלא שבאנו להוציאו מתורת משקה ע"י מחשבתו, אין כאן מחשבה להוציאו, שהרי אי חשיב השתא משקה גם אחרי שיבוא לתוך האוכל יהיה משקה, וכיון דבמה דחשבינן לו משקה אין אנו סותרין מחשבתו, שפיר חשיב משקה

⁵ ווד"ק מדוע אין היתר לינק מבהמה (עי' שו"ע שכה, לג) כמו תינוק שיונק משדי אמו מצד שזה "אוכל", וכנראה מצד שאי"ז הדרך.

וממשיך החזו"א: "ואע"ג דבלימוני"ש כתבו, שאם סחטו לטבול בו שרי, התם לאו משקה הוא בסתמא, ואף אי סחיט למשקה אינה סחיטה מה"ת, כי סחיט ע"מ לטבול שרי, אבל בזיתים וענבים וחולב לא מהני מה שדעתו לערבן, שכבר נעשה משקה לכל העולם ולא מהני כאן בעלות לבטלן, דהא אפשר שיהיה משקה ותתקיים מחשבתו של הבעלים וכמשי"כ לעיל, וזה דלא כמשי"כ המשנ"ב שם בשעה"צ בשם רדב"ז. וחיליה דהרדב"ז משום שפירש דברי רש"י דאין בקערה אוכל רק שדעתו ליתנו לאוכל, ומ"מ מבואר לשון רש"י שאינו אלא מדרבנן, אבל כיון שמבואר במאירי שלא פירש כן דברי רש"י, כבר הוכרע הדבר שאין מדברי רש"י סעד לזה, והרי הדבר מוכרע מדברי הרשב"א דיש בזה חיוב חטאת, ולכן החולב ליתן האוכל או לעשות גבינה הוי מלאכה דאורייתא שחייבין עליה חטאת".

להוציא מאשכולית ע"י כף – מותר מאחר שהמשקה שזב חוזר חזרה לתוך האוכל, ונמצא שזה בא לתוך אוכל (שש"כ פ"ה הע' מב).

סעיף ה

יש מי שאומר דה"ה לבוסר שמותר לסחטו לתוך האוכל, ור"ת אוסר בבוסר (הואיל ואינו ראוי לאכול) (טור).

סחיטת בוסר – הנה יש מחלוקת מהו טעם האוסרים, י"א שטעם האיסור רק מצד "בורר" שבורר מתוך פסולת [כי מצד "מפרק" מאחר שסוחט לתוך אוכל אין בזה מפרק], ולפי"ז אם בורר לאלתר נותן הדין שיהיה מותר, וי"א שהאיסור מצד "דש" – וכמו בחולב שהבהמה היא כפסולת וכשנוטל האוכל ממנה כדישה חשיבא, וה"ה לענין בוסר [ולכן אסור גם בסוחט לתוך אוכל], ולפי"ז גם לאלתר אסור.

והנה המשנ"ב מביא שדעת המג"א שגם אם טעם האיסור מצד "בורר" יש לאסור גם לאלתר: "והמג"א השיג על זה, דהא דמותר שם משום שאין דרך ברירה באוכל מתוך פסולת, משא"כ בזה דרך ברירתו הוא דאי אפשר בענין אחר", וראה מש"כ לעיל (סי' שיט) לבאר מדוע מה שאי אפשר בענין אחר הוא סיבת איסור, הרי נתבאר שם שאדרבה קליפה מותר גם פסולת מתוך אוכל מהאי טעמא.

ולמעשה כותב הביה"ל: "ועל כן בודאי מהנכון להחמיר כדעת המג"א אף אם נסבור דאין בזה משום בורר. אך אם הבוסר ראוי לאכילה ע"י הדחק, דלענין בורר ליכא בזה אלא איסורא מדרבנן וכדלעיל בסימן שי"ט, ודש נראה ג"כ דלא שייך כ"כ באופן זה מדאורייתא דאין דומה למפרק מן הקש, מסתברא דיש לסמוך להקל בשעת הדחק כדעת הט"ז ועו"ש".

סעיף ו

מותר לסחוט לימוני"ש.

סחיטת לימון – הבית יוסף מביא מה שכותב בשו"ת הרא"ש (כב, ב): "וששאלת על סחיטת לימוני"ש, נראה שהם בכלל שאר פירות שמותר לסחטן, שאין דרך כלל לסחוט לימוני"ש לצורך משקה אלא לצורך אוכל, ומותר לסחטן בשבת עכ"ל". וכותב עלה הבי"י: "משמע שאם היה דרך לסחוט לצורך משקה היה אסור כמו תותים ורימונים, ועל כרחק צריך לומר כן שהרי בימי התלמוד היו עושין יין מתפוחים כו'. ויש לתמוה, שבמצרים נוהגים לסחוט לימוני"ש לתוך מים שנתנו בהם סוכר לשתות לתענוג, ואין נמנעין מפני כך לסחטן בשבת לתוך אותם מים, ולא ראינו מי שמיחה בידם ולא ראינו מי שפקפק בדבר. ואפשר, דלא מיתסר אלא כשותין מי סחיטת הפרי בלא תערובת משקה אחר, אי נמי דלא מיתסר אלא כשסוחטין מימיו לבד ואחר כך מערבין אותם, אבל אם המנהג לסחוט מימיו לתוך משקה אחר שרי". ובימינו שהדרך לסחוט לבד ואז לערב אותו – הרי זה תלוי בב' התירוצים.

וכותב הביה"ל (ד"ה לסחוט): "ודע דמה שכתבנו בסוף דברינו דמותר לסחוט לתבשיל ועל גבי האוכל, היינו דבזה אין צריך לחוש לחומרת הר"ח שכתבנו גבי אשכול של ענבים, דלתירוץ הראשון של הבי"י שהבאתי במשנ"ב, בכל גווני אין להחמיר לענין לימוני"ש".

סוחט לתוך אוכל ומתכנן למשקה – למעשה מי שרוצה לסחוט לימון, כותב המשנ"ב (סי"ק כב): "ועל כן צריך לזהר שיסחוט מקודם על הצוקער בפני"ע דהוי כמשקה הבא לאוכל", ובשעה"צ (אות כז) מביא שהחיי אדם מפקפק בזה. וטעם הפקפוק, מאחר שסופו אח"כ לשתותו. וכפי שכותב החזו"א (נו, ז): "לסחוט לימו"ן על סוכר ולאכול את הסוכר, ודאי מותר כדין לסחוט על האוכלין המבואר סי' שכ סעיף ד, אבל אם דעתו לתת את הסוכר לתוך המים נראה דסחיטה זו אסורה, דכיון שדעתו לחשיב משקה כשיוצא קדם שנבלע בסוכר, ואף אם היה אפשרי שלא יהיה המשקה בעולם אלא היה נפרש לתוך הסוכר י"ל דחשיבא סחיטה כיון שסוחט למשקה, ואפשר שאם יאכל רובו והמיעוט ישליך למים מותר, ואם צריך ליתן מיץ לימו"ן לתינוק לרפואה יש לעשות כן". וראה מש"כ לעיל (סעיף ד) בשם החזו"א, שבעצם כל מפרק גם אם סחטו לתוך אוכל הרי זה משקה, ורק באופן שבאמת בא לאכלו אז זה עוקר ממנו שם משקה.

כמות הסוכר – החזו"א (נו, א ד"ה וכל) כותב לגבי חולב: "וכל הנידון הוא כשכל החלב נבלל תוך האוכל [ומש"כ אחרונים ז"ל דאם רוב החלב נבלע סגי, נראה דכונתם דהמיעוט האוכל בלול בחלב, אבל אם האוכל משוקע בשולי הקדירה והחלב צלול למעלה, לא חשיב משקה הבא לתוך אוכל, ואפשר דאף בבלול צריך שיהא אוכל מרובה על החלב] אבל לא בצלול על פני האוכל, ואם דעתו לסנו נראה דחשיב כחולב למשקה אף שזמן מועט הוא מעורב". וראה מש"כ לעיל (סו"ס שה) לגבי חליבה בשבת, מש"כ הפוסקים אודות הפירצה שהיו חולבים לתוך חבית שיש שם בקרקעיתו פירורי אוכל, וכל החלב למעלה היה צלול.

וראה בשו"ע הרב (תקח, ב) שכותב: "במה דברים אמורים כשחולב לתוך המאכל כדי לתקנו ע"י חלב זה או שיש בכלי פירורין והחלב נבלע בהם ומתערב עמהם יפה שאז הוא בטל לגבי האוכל ותורת אוכל עליו, אבל החולב חלב הרבה לתוך כלי שיש בו מעט לחם אע"פ שמעט חלב נבלע בלחם, כיון שהרבה חלב נשאר לבדו בכלי שאינו מעורב עם האוכל, הרי תורת משקה עליו ואסור משום מפרק". ומבואר שצריך או שיתערב לגמרי עם

לסחוט כבשים (פי' פירות ומיני ירקות המונחים בחומץ ובמלח כדי שלא ירקבו) ושלקות, אם לגופם, שא"צ למים ואינו סוחטן אלא לתקנם לאכילה, אפי' סוחט לתוך קערה שאין בה אוכל, מותר. ואם צריך למימיהן, מותר לסחוט לתוך קדירה שיש בה אוכל, אבל אם אין בה אוכל, אסור. ולר"ה, כל שהוא צריך למימיהן, חייב חטאת אפילו סחט לקדירה שיש בה אוכל. (ולדבריו, הסוחט אשכול לקדירה נמי אסור) (טור).

כבשים ושלקות – בסוגית הגמ' (שבת קמה, א) אמרו: "כבשים שסחטן, אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור, ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר, ושמאל אמר אחד זה ואחד זה לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור, רבי יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת".

ולמשל מי שבא לסחוט "מלפפון חמוץ", ההלכה היא: שאם לא מתכוין להשתמש במה שיוצא – הרי זה מותר. ואם בא להשתמש במימיהן – הרי זה אסור כדין "מפרק". וראה בבב"ל (ד"ה ולר"ח) שכותב שדעת השו"ע שזה אסור רק מדרבנן [כדעת רב ושמאל] ולדעת ר"ח זה אסור מדאורייתא [כדעת רבי יוחנן].

והנה יש כאן חידוש, שגם משקה שנכנס לתוך הפרי ולא גדל בתוכו – יש על זה "מפרק", וגם בזה אם מכניסו לתוך אוכל מותר – דהיינו שגם בזה קחזינו ליה שחותך המאכל לשנים [ואין על זה שם בורר, אלא זה נידון כגוף אחד].

ומצינו בזה צד חומרא, והוא מה שכותב המשנ"ב (ס"ק כט) שהנה שאר פירות מותר לסחטן אפילו למימיהן (כמבואר בסעיף א-ו) מטעם שאין שם משקה על מי פירות והוי כמפריד אוכל מאוכל, משא"כ כאן שהיה עליו שם משקה מקודם שנבלע לכן שייך בו שם סחיטה, ולכן אסור בכל מיני הפירות לכה"פ מדרבנן.

ובסוחט לגופן נחלקו הראשונים, דעת התוס' בכתובות (ו, א) שזה נידון כמפריד אוכל מאוכל. ודעת הרמב"ן והר"ן (שבת קיא, א) מצד שזה הולך לאיבוד, ונפק"מ באופן שאין צריך למימיהן אבל אינו סוחטן לאיבוד. שלפי התוס' נותן הדין שיהיה מותר גם בכה"ג. וראה במשנ"ב (ס"ק כד) שכותב: "ואף דסוחט לתוך הקערה ואין המשקה הולך לאיבוד, מ"מ כיון שאינו מכויין בשביל המשקה איננו בכלל מלאכה" (וע"ע בנשמ"א כלל יד, ד).

למצוץ בשר ששרוי במרק או פת ששרוי בין – המשנ"ב (ס"ק יא) כותב: "נתן בשר במרק או פת ביין ומוצץ אותם, דבלא"ה אין בסחיטתן משום חיוב חטאת דהם כמו כבשים ושלקות לקמן בס"ז, וכן מותר לדעה זו למצוץ תותים ורמונים בפיו או קני צוקער".